

DEN ESKIMOISKE KULTUR OG TEKNIKKEN

Af førstepræst *Mads Lidegaard*

I „Grønland“ 1960, side 217, har skoledirektør Chr. Berthelsen prøvet at tage det spørgsmål op til nærmere behandling, hvilke elementer i den eskimoiske kultur, der kan overføres til og være værdifulde under de nye forhold. Han standsede ved ting som nøjsomhed, udholdenhed samt fællesskabsfølelse, som i lidt ændret form kan være meget gavnlige også nu. Man kan uden tvivl hertil føje adskilligt andet, f. eks. eskimoernes udtalte mekaniske anlæg og håndsnildhed, hurtig reaktionsevne, iagttagelsesevne og meget mere. Det er yderst påkrævet og gavnligt, at denne undersøgelse er gjort, men skal vi til bunds i problemet og have gennemanalyseret talemåden med den gamle kulturs overførelse til nytiden, da må vi også igang med det negative: Hvilke forhold i den oprindelige eskimoiske kultur er i modstrid med den nye kultur og må derfor ventes at ville modarbejde udviklingen imod den? Eller man kunne ændre spørgsmålet derhen: Hvad er det, som gør det så vanskeligt for den oprindelige eskimo at tilpasse sig et moderne bymilieu og en moderne tankegang i det hele taget?

Sådan set burde dette spørgsmål være stillet, før en nyordning overhovedet blev sat igang – og ud fra svaret måtte man så have sat ind på at hjælpe befolkningen med overgangen. Nu er den ydre udvikling vidt fremskreden og lægger et tungt psykisk pres på de enkle sind, som slet ikke har været forberedt på, at verden ville ændres totalt på få år.

Når man skal besvare det nævnte spørgsmål, kan enhver hurtigt remse nogle ting op, som naturligvis er meget forskellige i det primitive og moderne samfund. Det må imidlertid være vores interesse at finde frem – ikke til de tilfældige små forskelle, men til det, som til syvende og sidst skiller de to verdener og bestemmer alle de andre forskelle.

Hvad der her skal fremhæves som denne afgørende forskel, gælder ikke blot eskimokulturen, men tilsyneladende alle primitive samfund, hvorfor deres grundproblemer ved overgangen til teknikken bliver de samme, hvad erfaringen da også viser. Vi kan derfor regne med, at erfaringer fra andre primitive kulturer i overgang i mang-

foldige tilfælde med udbytte kan anvendes også på Grønland, og det burde vende grønlandsadministrationens øjne mod den omfattende og grundige forskning, som sker i disse år over hele verden af netop de samme problemer, som vi slås med i Grønland.

Det er almindeligt at sige om eskimoerne, at de lever én dag ad gangen og ikke bekymrer sig for den næste. *Vores* moderne liv er jo én lang bekymring, så vi er åbenbart her ved noget væsentligt. Mens hele vores liv er en lang linie, som fører henimod et bestemt mål – skolegang, uddannelse, opsparing, fast stilling, lønforhøjelser, eget hus, bil, sommerhus, sikret alderdom – kender eskimoen ikke en sådan udvikling i sit liv. Hans liv står stille i den forstand, at det ikke kan ændres i retning af større velstand, hans kultur kan være uændret i århundreder, – han har slet ikke tanken om, at både han selv og den kan og skal være i udvikling. Hans hele liv er én stor tidløshed, det som er, er som det var, – der er intet nyt under solen. Han har ingen ambitioner om at besejre naturen – kun om at leve som en del af den – og lade den give ham, hvad han behøver til sjæl og legeme. Mens vi håber at få det bedre imorgen ved at anstrenge os idag, er hans liv en stor tilfredshed med blot at være, at kunne spise, arbejde, more sig, hele livet. Han ønsker blot at *være* noget, vi ønsker at *blive* noget. Mens vores liv er en lang sammenhængende følge, er hans liv øjeblikke, stillet ved siden af hinanden uden egentlig sammenhæng. Mens vores kultur er i hastig og uafladelig udvikling, så vi betragter *det* som det normale, er det normale, verdenshistorisk set, jo tværtimod en uhyre uforanderlighed og konservatisme, hvor samfund kun ændres ubetydeligt gennem århundreder, så den enkelte overhovedet ikke mærker det.

Det er oplagt, at hele denne måde at leve på er så modsat som vel muligt det liv, som et teknisk samfund indbyder sine medlemmer til. (Vi kender jo sikkert alle fra vores eget samfund mennesker, som har denne – vi kan kalde den primitive livsholdning, og så godt vi i reglen kan lide dem, må vi dog erkende deres uegnethed til at svare til teknikken krav). Hermed være ikke foretaget nogen åndelig eller moralsk vurdering – det er muligt eller snarere sandsynligt, at et sådant „primitivt“ liv på mange måder er rigere end det normale moderne menneskes, men det befordrer ikke hverken den enkeltes eller samfundets økonomiske trivsel og sikkerhed, som vi jo i denne sammenhæng må se på.

Udfra denne særlige primitive livsform, der er som en stor flade eller cirkel, som ikke fører noget sted hen, men går tilbage i sig selv, må sikkert eskimoens reaktioner – ikke mindst overfor det nye samfund – forstås, og vi vil forsøge, om vi på denne måde kan føre en linie fra hans totalreaktion overfor tilværelsen til hans adfærd i de enkelte situationer.

For en ordens skyld skal der her, inden vi fortsætter, slås fast, at når der i det følgende tales om eskimoer, sker det udfra et principielt syn i fuld bevidsthed om, at en stor del af f. eks. grønlænderne idag helt eller delvist *har* tilegnet sig den nye tankegang, men samtidig i erkendelse af, at den gamle tankegang dog stadig for en meget stor del af befolkningen bestemmer de vigtigste reaktioner.

Tankegang.

Hele vores tænke måde er – eller stræber efter at være logisk. Vi søger at samle de spredte indtryk til en helhed, at forene modsætninger, at gå videre fra præmisser til konklusion. Hvis vi fortæller en historie, har den en samlende pointe, vores fortællende virksomhed er tit fremadskridende, pædagogisk tilrettelagt. Vi har i reglen et bestemt formål med det. Eskimoens tankegang svarer til hans liv – den består af sidestillede, løst sammenknyttede faktorer, som han ofte ikke vil evne at sammenholde til et hele. Knud Rasmussen peger pudsigt på, hvordan eskimoen uden vanskelighed kan fastholde indbyrdes modstridende kendsgerninger – simpelthen fordi han ikke sætter dem i forhold til hinanden. I sin fortræffelige lille bog „Det grønlandske folk og folkesind“ har C. W. Schultz-Lorenzen givet en klar redegørelse for den grønlandske tankegang, som han kalder appositionel i modsætning til den europæiske compositive. Han påviser, hvorledes sagnene netop er en række små beretninger dynget ovenpå hinanden, men uden det, vi kalder dramatisk stigning og højdepunkt. På samme måde er selve det eskimoiske sprogs struktur et pudsigt udtryk for tankegangen, da det mangler de aktive grammatiske former, som giver en sætning karakter, og helhed, ligesom det i høj grad er præget af de mange tilhæng, som i en flydende strøm hæftes til hinanden. Til gengæld er det ikke særligt egnet til at udtrykke den moderne verdens koncise begreber og abstrakte ord. Hertil kommer, at det ikke rummer talværdier højere end 20 – i den statiske tilværelse var der jo ikke brug for højere tal.

Et pudsigt udtryk for forskellen i opfattelsen af fremstillingens formål har vi i debatten om Atuagagdliutit – det nye og det gamle. Det gamle var et fortællende, beskrivende, underholdende organ og netop derfor umådelig populært i befolkningen, fordi det svarede til hele livsholdningen. Det moderne Atuagagdliutit har stillet sig i oplysningens og samfundsdebattens tjeneste, er rangeret ind på linien, men er derved for den jævne mand sikkert blevet mærkeligt – stift og kedeligt. Modsætningen kan også vise sig, når f. eks. en dansker ryster på hovedet over et læserbrev fra et udsted – og måske siger, at det har hverken hoved eller hale. Det er måske netop heller ikke tilsigtet, men der er givet udtryk for en stemning, ikke for en koncis tankegang.

Man kan måske gå et skridt videre og sige, at som øjeblikkets nydere vil stemninger og følelser hos eskimoen i højere grad bestemme hans handlinger end kold fornuft og overlæg.

Det turde være indlysende, at en tankegang og begrebsverden, der som her påvist direkte er i modstrid med vores moderne idealer, må betyde et meget alvorligt handicap for de mennesker, som ud fra disse forudsætninger bliver sat til at leve i et moderne samfund.

Det hvilende samfund.

Det gamle samfund stod stille. Det var formet af naturens vilkår og på en måde givet af sig selv. Tanken om at samfundet kan udvikle sig til stadig større magt over naturen og velstand for medlemmerne findes slet ikke, for magtesløsheden overfor naturkræfterne har fået menneskene til at affinde sig med forholdene, som de nu engang er. Man er tilfreds, fremdriften eksisterer ikke. Tværtimod har magtesløsheden avlet en skæbnetro, fatalisme, som ganske vist er en umådelig styrke under de hårde prøvelser, som den vanskelige natur byder, men som på den anden side skaber passivitet. Samfundet, som det engang er, har vist sig at kunne opholde slægten, og der skabes en dump modstand mod alle menneskegjorte forsøg på at ændre det overleverede. Man ved, hvad man har – o. s. v. – Men hvis de ydre forhold selv ændrer sig, da må man bøje sig for det og tage det, som det kommer.

Mon ikke selve nyordningen i Grønland i høj grad opfattes som en sådan ydre tilskikkelse, som man bøjer sig for som det uafvendelige, men som man ikke selv har lod eller del i? Og er det ikke hovedforklaringen på, at den brede befolkning i så ringe grad tager aktivt del i opbygningen – simpelthen fordi man fra dansk side har påregnet, at de ville reagere som europæere, hvad de lige så selvfølgelig ikke har gjort. Man føler slet ikke behovet for forandring, nødvendigheden af den højere levestandard – og derfor bliver hele nyordningen delvis meningsløs.

Flokinstinktet.

Mangelen på lokale foregangsmænd og førerskikkelser med virkelig myndighed hænger nøje sammen med denne instinktive uvilje mod ændringer. I det lille samfund er den offentlige mening loven, garantien for det bestående. Ingen tør stå alene, alle skjuler sig i fællesskabets tryghed, som nok beskytter, men samtidig kvæler enhver selvstændig tanke. Der hører en næsten overmenneskelig åndelig styrke til at sætte sig ud over de andres mening og den traditionelle eskimoiske skyhed for at fremhæve sig selv – og begynde at tænke og handle på egen hånd. Sker det, vil det ofte netop være meget selvbevidste personer. Og de bliver ikke populære. For det første er man i det lille samfund ikke vant til, at nogle hæver sig væsentligt over

andre, man søger for ligevægtens skyld instinktivt at holde den enkelte på hans plads. For det andet er den store synd i småsamfundet netop det at bryde freden og trygheden, og det gør den, som bryder ud – er hans idealer og mål end nok så ædle.

Vi ser da også i Grønland nu, hvor vanskeligt det falder for grønlændere at indordne sig under deres egne landsmænd og i det hele taget acceptere, når de hæver sig op i samfundet. Det ses på arbejdspladserne, og det ses i det politiske liv, hvor vælgerne effektivt sørger for, at ingen træer vokser ind i himlen, at en politiker bliver holdt på is, når han er ved at nå for langt frem.

Det er klart, at en sådan frygt for den offentlige mening og for at tale Roma midt imod må være meget farlig i et samfund, der trænger til at høre sandheden og blive rusket op. Det gælder både hele samfundet og de små udsteder og bopladser. Man har simpelthen ikke erkendt, at når der skal fremgang og vækst til, da *må* der være nogle, som går i spidsen og får flokken med.

Tiden.

I det tidløse samfund spiller tiden ingen rolle. Det er da også betegnende, at de fleste primitive sprog ikke har noget ord for „tid“, – heller ikke grønlandsk. Det ord, man i moderne grønlandsk almindeligvis bruger, pivfigssaq, betyder jo snarest „lejlighed, mulighed“ og har intet med vores abstrakte tidsbegreb at gøre. Vi, der lever på den lange livslinie, må derimod nødvendigvis tillægge netop tiden og fremtiden en meget stor rolle. Vi har da også delt og opmålt tiden indtil sekunder, og efterhånden er hele vores livsrytme afpasset efter denne tidsmåling, så man vil være en umulius i vores samfund, hvis man ikke tager tilbørligt hensyn netop til tiden.

Vi mangler formodentlig simpelthen fantasi til at forestille os, hvad det egentlig vil sige pludselig at skulle til at indrette hele sit liv efter et begreb, som man før end ikke har kendt. Af mangel på fantasi er vi tilbøjelige til blot at fordømme – og selvfølgelig er det kun igennem hårde krav, at den slags bliver banket ind, men bedre var det måske at forstå og forklare. Man behøver blot at leve i højfjeldet et par uger for på sælsom vis at fornemme, at et liv udmærket kan leves uden et ur.

Men enhver kan forestille sig, hvor ilde den er stillet, som ikke har inddrukket dette kunstbegreb, tiden, med modernælken, men må lære det gennem talløse repri-
mander og afskedigelser, når han prøver at klare sig i en moderne by.

Opsparing.

Grundlaget for al moderne økonomi er, at indtægterne deles i to: den ene del går til forbrug, den anden investeres for at sikre samfundets videre trivsel og fremgang. Gennem opsparing søger vi altid stadig at sikre fremtid og bedre levevilkår.

I det eskimoiske samfund var der en ganske bestemt grænse for, hvor rig en mand kunne være. Han kunne eje et stort telt og en konebåd, – hvis familien var meget stor eventuelt to, men så havde han heller ikke brug for mere. Havde han mere – ja, så var der tale om en unødvendig overflod, og tingen blev næppe betragtet som hans egen. Det samme gjaldt forråd af skind, spæk og kød. Hvis hans egen familie havde, hvad de skulle bruge, var resten jo værdiløse – de kunne ikke omsættes i andre værdier, og derfor finder vi storfangeren, som deler ud til bopladsens mindre heldigt stillede. (Man kan lægge mærke til, at uddelingen af spæk og skind praktisk talt standsede, da disse ting i hvalfangertiden kunne sælges for andre varer). Der er i hvert fald næppe tale om nogen særlig stor næstekærlighed.

Det, som vi vil kalde personlig opsparing, bliver derfor meningsløst i det gamle samfund. Man kan simpelthen ikke blive rigere end til et bestemt punkt – og så er der jo ingen grund til at arbejde på at komme længere og forberede fremtiden, når nutiden normalt kan opretholde den højest mulige velstand. Ganske vist fandt der en vis sæsonmæssig opsparing sted, f. eks. til vinteren med forråd, men den sigtede ikke mod at forbedre forholdene i almindelighed, men imod at sikre en erhvervsmæssig farlig sæson.

Hos visse indianerstammer, hvor de samme forhold gør sig gældende, ser man da også ligefrem store fester, hvor de, som har samlet forråd, de ikke selv har brug for, giver det bort under stort ceremoniel.

Den gamle livsrytme var, at man samlede – og brugte – og samlede igen. Vores livsrytme er i princippet én stor samling frem imod stadig højere velstand.

De traditionelle drivfjedre i det eskimoiske samfund var da heller ikke havesyge og ejendomservhervelse som hos os, men kappelyst, berømmelse og ære. Det er da også betegnende, at de store resultater på forskellige områder ofte opnås, netop når der appelleres til disse egenskaber.

Når grønlænderne tidligere, f. eks. i hvalfangertiden, havde så lidt respekt for de andres ejendom, hænger det naturligtvis sammen med, at de fremmede i deres øjne måtte være så rige, at de slet ikke kunne have ejendomsretten til alt deres gods. På samme måde med låne-moralen: Hvis en mand er så velhavende, at han er i stand til at låne sine ting ud, kan det ikke være så nødvendigt, at han får dem igen.

Ej heller den opsparing, som ligger i uddannelse, vil man have øje for. Traditionelt kunne en søn jo hos sin far lære alt, hvad han måtte få brug for i livet. Uddannelsens nødvendighed opstår kun i et samfund i udvikling, hvor forældrene ikke kan følge med og sikre, at deres børn får den fornødne viden.

Man må forstå, at indførelsen af penge under forhold som i Grønland ikke automatisk medfører pengeøkonomi i den forstand, at en del af pengene investeres i fremtiden. Det er der ingen traditioner for – og bedre er det ikke blevet, fordi be-

folkningen i kolonitiden, da de begyndte at sælge skind og spæk, i forvejen var helt selvforsynende med alle nødvendighedsartikler og derfor kunne anvende næsten alle penge til nydelsesmidler – kaffe, tobak og sukker. Denne tradition hænger endnu ved penge i Grønland, og resultatet er, at meget få penge her i landet spares op og investeres i udviklingen.

Arbejde.

Da der ingen mulighed var for opsparing, blev det selvfølgelig også meningsløst at arbejde og fange, hvis alle lagre var fyldt. Arbejde blev efter behov – og ikke noget fast. Man bestemte selv og nød livet, hvis man havde nok at leve af.

I vort samfund er arbejdet fast og fortsætter, hvad enten man nu mener at kunne standse lidt eller ikke. Eskimoen vil naturligvis ofte bibeholde sine gamle arbejdsvaner. Han nærer jo ingen tanker om at blive en velstående mand og putte penge i banken. Hvorfor skulle man så blive ved med at slide, når man har nok foreløbig. Utalte er de tårer, som er fældet, og de ukvemsord, som er udtalt, på grund af dette forhold. Og de chancer, som er mistet, fordi en mand forlod et godt arbejde. Skal man klare sig igennem i en by, hvor der måske endda er mangel på arbejde, kan det være meget farligt at medbringe den eskimoiske arbejds tradition, hvor charmerende den end kan være ud fra et livskunstnerisk synspunkt.

Netop fordi den gamle tilværelse med sit sæsonpræg og afveksling var så spændende, må det faste daglige arbejde i byen let blive kedsommeligt. I kampen om arbejdspladserne vil eskimoen let være hæmmet af sin tilbageholdenhed. Af mangel på kendskab til den brede baggrund for det nye samfund, vil han let få svært ved at udnytte den nye fritid på en fornuftig måde, som kan bringe ham videre.

Det gamle samfunds ideal: Altmuligmanden, som kunne klare næsten enhver situation og ethvert håndværk nødtørftigt, er der ikke megen anvendelse for under de nye forhold, hvor specialkunnen kræves. På samme måde er mange af eskimoens bedste egenskaber til dels devaluerede af teknikken. Meteorologiske stationer, radar og andre navigationsinstrumenter overflødiggør hans fremragende indføling med vejr og sø for blot at nævne et eksempel.

Og hans egen gamle arbejdsdeling kan let blive en hemske under de nye forhold. han må være forberedt på at tage fat på områder, der før var forbeholdt kvinder – og omvendt. Eksempelvis må flænsarbejdet på land, bl. a. af torsk, nu også varetages af mændene, hvis ikke fiskeriet skal standses på grund af manglende arbejdskraft i land. Og hans gamle traditionelle selvstændighed kan let gøre det meget vanskeligt for ham at finde sig til rette under en af de former for fællesskab, som moderne arbejde så ofte kræver, f. eks. netop samarbejde under fiskeriet.

Og endelig ét fundamentalt forhold på arbejdsmarkedet, som nok kan skabe vanskeligheder. Eskimoen har ikke nogen naturlig ansvarsfølelse overfor en arbejdsgiver, for han er ikke vant til at have nogen. Derimod er hans ansvarsfølelse overfor familien meget stærk. Han filosoferer ikke over, at samfundet har overtaget omsorg for gamle og syge for til gengæld at kunne disponere over de øvriges arbejdskraft uindskrænket. Hvis familien af en eller anden grund kalder, vil mange forlade det arbejde, de har påtaget sig, fordi ansvaret for familien går først. Det vil ud fra deres synspunkt være det eneste rigtige og moralsk uangribeligt, men det har allerede ødelagt mange unges påbegyndte uddannelse eller gode arbejdspladser.

Familien.

Vi er dermed inde paa familieforholdene. Familien er et produkt af det samfund, den fungerer i, og når dette samfund ændres, vil familien ofte behøve en ændring også for at passe til de nye forhold.

Forældrenes udstrakte bestemmelsesret over de unge vil være farlig, fordi de unge nu økonomisk ofte vil være uafhængige og måske på grund af den hurtige udvikling bedre forstå forholdene end forældrene. Omvendt må forældrene være forberedt på at bære udgifterne ved en lang uddannelse, *hvis* en sådan ønskes, – og ikke som tidligere straks få del i de unges indtægter, når de begynder at tjene penge. Der vil mangle forståelse for, at de unges indtægter er beregnet til opsparing – og ikke til underhold af forældrene – hvor smuk tanken end kan være. Dette underhold bæres nu stort set af det offentlige, hvis det er nødvendigt.

Ningios, husmoderens stærke stilling, f. eks. overfor svigerdatteren, vil meget let skabe vanskeligheder overfor en moderne selvstændig pige.

Storfamiliesystemet, hvor nære og fjerne slægtninge flokkes om den flittige erhverver, gør det meget svært for en dygtig mand at hæve sig op over gennemsnittet og virkelig forbedre sine egne omstændigheder.

Den gammeldags børneopdragelse kendte ikke så mange samfundsmæssige hensyn. Derfor kunne den foregå meget frit. Det moderne menneske må på mange flere måder rette sig efter andre, og det vil være svært for et barn, som ikke er blevet opdraget til det.

Endelig vil det gamle syn på moral være farligt. Da betragtedes den ugifte alder som en slags fri prøvetid. Til gengæld var den i reglen kort – piger blev bortgiftet hurtigt efter modenhedens indtræden. I nutiden kan de unge ikke stifte hjem før i en ret sen alder – men den gamle tradition lever videre under de nye forhold, og det er formodentlig forklaringen på en del af den moralske løshed.

En anden familietradition kan skade mandens arbejde. Tidligere fulgte familien i reglen med på længere fangstture på sommerpladser o. l. Det samme prøver man at videreføre under moderne torskefiskeri, hvor familien slæbes med og indkvarteres i barakker. Men det skaber uoverskuelige problemer med børnenes skolegang, familiens hele levestandard samt mandens bevægelsesfrihed. I forvejen er det jo en stor hemsko for fiskeriet, at den grønlandske erhverver i så høj grad er en hjemmefødning, som ikke har nogle traditioner for i længere tid at være borte fra sin familie.

Tilflytterne.

Et problem for sig opstår med de tilflyttere, som medfører deres bopladstraditioner til en „storby“. Det går dem omtrent som et barn, der er meget strengt opdraget hjemmefra, og som ved første lejlighed slår sig løs og går over gevind. Fra de små samfund er de vant til, at alle deres handlinger overvåges og reguleres af de andre på en meget effektiv måde. I byen vil de pludselig føle sig som en udvandrers på et emigrantskib, og det er vel en del af forklaringen på den moralske opløsning, som man så ofte finder netop i disse kredse i byerne. Deres lave sociale stadi, skyheden overfor andre samt følelsen af ikke at være accepteret og agtet som andre virker nok i samme retning. Når samtidig kontantindtægterne flyder rigeligere uden behovet for en højere levelfod følger med, vil man have forklaringen på mange af de forbrugsmæssige misbrug, som forekommer.

Måske spiller det også en rolle, at så længe man lever i udstedet, bliver byen det sted, hvor man morer sig under de sæsonmæssige besøg. Noget af denne tradition lever måske videre, når man så bliver fast borger i byen.

Hvordan det nu end forholder sig: Nogle af de største menneskelige problemer i dagens Grønland knytter sig til tilflytterne og deres tilpasning til bylivet.

Vi kan slutte denne afdeling med at slå fast, at ikke alle værdier fra det gamle samfund egner sig til at videreføres i det nye – tværtimod. Men man kunne måske så spørge, om det da nytter noget at foretage en sådan analyse, – om der er noget at gøre ved det, eller om man ikke som hidtil blot må lade udviklingen fortsætte og selv opdrage befolkningen til det nye livssyn.

Efter min mening er det netop muligt at gribe ind og udnytte en sådan analyse aktivt. Ethvert menneske, selv det mest primitive, vil være modtageligt for jævn, fornuftig og letforståelig tale, og det vil ingenlunde være umuligt at befordre overgangen fra den statiske til den bevægelige livsforståelse gennem direkte påvirkning. Men det forudsætter selvfølgelig, at man går til bunds i problemerne og ved, hvad man taler om. I alle tilfælde: Det er alt for dyrt både menneskeligt og økonomisk at køre videre med et nyt samfundssystem uden at alt er gjort for at få den brede befolkning

*Artiklens forfatter, førstepræst Mads Lidegaard i samtale med fhv. overkateket Julius Olsen,
en af vore dages kyndigste og bedste fortællere i Grønland,
fotograferet under en rejse i Godthåb-fjord.*

til at forstå, hvad der sker og hvorfor det sker – og til at erkende sin egen rolle i sagen. Det nytter ikke, at vi ser problemerne for disse mennesker og prøver at forbedre dem, hvis de ikke selv har opfattet, at det er problemer og forstår, hvorfor vi har så travlt med at lave deres tilværelse om. Så bliver resultatet, at indtjening og forbrug stiger til vældige højder, uden at selve levefoden påvirkes deraf – som landslæge Preben Smith har påvist det.

Hovedpunktet i denne fremstilling må være, at de menneskelige problemer ikke er en uigennemtrængelig jungle, som vi må lade ligge og overlade til sin egen udvikling, men at udviklingen, også i mennesker følger ganske bestemte love og vil kunne påvirkes af en forstandig og gennemtænkt politik – og at vi ikke har lov eller råd til at lade være med at forsøge en sådan påvirkning.

Det vil føre for vidt her at komme med et detaljeret program for en indsats på dette område, men nogle hovedsynspunkter skal til slut ridses op.

Hovedformålet må være at få mennesker til at gennemskue deres egen tankegang, – hvorfor de tænker, som de gør – og hvorfor de ikke længere har lov til at gøre

dette. Og dernæst til at forstå, hvorfor *vi* handler, som vi gør, og ter os så tilsyneladende mærkeligt. Alt må gøres for at få folk draget aktivt med ind i udviklingen, selvom vi må bryde med mange fordomme. „Det er for tidligt“ – dette ord har nu i 150 år spændt ben for mangt et sundt initiativ i Grønland. Idag er det meste ikke længere for tidligt, men på høje tid.

Overgangen fra det stillestående livssyn til udviklingstanken er i virkeligheden af så radikal art, at den, hvis det sker hurtigt, meget let antager karakter af en slags vækkelse. Adskillige af historiens vækkelsesbevægelser har haft dette skifte som hovedindhold. Det er f. eks. ikke tilfældigt, at hovedordet i peqatingingniat-bevægelsen i Grønland var sujumukarneq – opad, fremad. Instinktivt har man grebet fat om det væsentlige i de nye tanker, selvom man ikke evnede konkret at forbinde noget med disse ord. Når disse ord kan gentages i det uendelige ved utalte foreningskaffeborde også i disse år, viser det, at befolkningen sådan set har viljen til at antage den nye livsforståelse, men blot ikke har gjort det endnu, ikke har forstået, hvad det indebar – eller rettere: ikke har evnet at forbinde ordene med den virkelighed, de står i.

Så længe folk ved at handle efter deres hjertes overbevisning – i pagt med det, som er dem overleveret som ret og rigtigt – modarbejder en udvikling til deres eget bedste, da vil en sådan udvikling have svært ved at lykkes. Men hvis man jævnt og ligetil forklarer, hvorfor det gamle ikke længere er gyldigt, da vil mange forstå og blive vundet for det nye.

Jeg tror, at mange af de tanker, kontorchef Svejstrup gjorde sig til talsmand for i dette tidsskrift 1960, side 229, i retning af at overlade større ansvar til befolkningen, også økonomisk, er ganske rigtige. Men så må det følges op af en bredt anlagt oplysningskampagne – ellers er det dømt til fiasko. Og så må der indføres lokale råd på de små steder, som har myndighed til at handle på befolkningens vegne. Man må i videst mulig udstrækning knytte til ved de positive ansatser, som findes i det gamle – og helst begynde med foretagender, som befolkningen virkelig aktivt selv ønsker. Man vil let kunne blive forbløffet over resultaterne.

Dette var antydninger af, hvad vi har at gøre. Detaillerne – ja, det må man ned sætte et udvalg til at kigge på. Det er der i hvert fald rige traditioner for i Grønlands historie.